

Література.

1. Малієнко Ю. Б. Формування історичної компетентності засобами підручника з історії Середніх віків. *Проблеми сучасного підручника*. К. : Педагогічна думка, 2016. Вип. 16. С. 203–212.
2. Мороз П. В., Мороз І. В. Реалізація дослідницького підходу в шкільному підручнику історії (на прикладі підручника «Всесвітня історія. Історія України» для учнів 6 класу). *Проблеми сучасного підручника*. 2015. Вип. 15 (2). С. 53–66.
3. Пометун О., Гупан Н. Як розвивати критичне мислення учнів за допомогою нового підручника з історії України. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2018. № 2. С. 69–76.
4. Moroz P., Moroz I. Conceptual bases of the research activity in the process of teaching world history at the secondary school. *Український педагогічний журнал*. 2015. №3. С. 102-115.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИЧНОГО АПАРАТУ ШКІЛЬНОГО ПІДРУЧНИКА «ВСТУП ДО ІСТОРІЇ»

Мороз П. В.,

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Запровадження в освітній процес компетентнісного підходу зумовлює необхідність змін у підходах до конструювання шкільних підручників історії. При цьому основний акцент має бути приділений діяльній складовій процесу навчання.

Відповідно до оновленої програми з історії нами було розроблено підручник «Вступ до історії» для учнів 5 класу. Підручник рекомендовано Міністерством освіти і науки України і впроваджено в освітній процес у 2018/19 навчальному році. Провідну роль у забезпеченні технологічності даного підручника відведено апарату організації засвоєння матеріалу. Особливе місце серед його елементів належить завданням і запитанням, які є тим механізмом, що змушує працювати й цілеспрямовано взаємодіяти всі інші структурні компоненти, а їх домінуючою функцією є організація процесу засвоєння знань. Вони розроблялись з урахуванням змістового, мотиваційного та процесуального аспектів навчання і мають сприяти розвитку не лише репродуктивної, а й творчої діяльності та рефлексивних якостей учня.

Концепція нового підручника як засобу навчання школярів виходить з того, що він має максимально забезпечити можливості самостійної роботи учнів як через систему текстів, які є цікавими і різноманітними за змістом, так і через систему пізнавальних завдань та завдань різного дидактичного спрямування. У підручнику вміщено запитання і завдання різних типів на закріплення, узагальнення і систематизацію знань та умінь учнів. Вони розроблялись на основі діяльній, проблемній, дослідницькій та диференційованій підходів до навчання, тому мають різноманітний характер з їх поступовим ускладненням і розраховані на різний характер пізнавальної діяльності учнів: репродуктивний, пошуковий, реконструктивний та творчий. Головне їх призначення – відпрацювання учнями предметних компетенцій, формування яких передбачене державними вимогами до рівня загальноосвітньої підготовки учнів навчальної програми.

У підручнику провідну роль відведено реконструктивним, творчим та пошуковим завданням, у тому числі, на порівняння, виявлення спільних та відмінних рис, на встановлення причинно-наслідкових зв'язків різного характеру, на історичну реконструкцію та персоніфікацію, на доведення або спростування тверджень на основі конкретних фактів, на виявлення причин, наслідків та значення подій, на встановлення внутрішньокурскових та міжкурскових зв'язків, на формулювання і аргументацію особистої думки на основі аналізу історичних джерел, на розвиток історичної емпатії та історичної уяви.

Завдання для учнів також передбачають оптимальне поєднання різних форм навчання:

індивідуальної, парної, групової та колективної, що зазначено в інструкціях до виконання завдань. Розроблена нами система пізнавальних завдань підручника спонукає учнів вчитися ставити запитання й усвідомлювати мету діяльності, прогнозувати, здійснювати самоконтроль та самокорекцію, оцінювати якість виконаної роботи.

Література.

1. Мороз П. В., Мороз І. В. Вступ до історії : підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Педагогічна думка, 2018. 176 с.

2. Пометун О., Гупан Н. Як розвивати критичне мислення учнів за допомогою нового підручника з історії України. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2018. № 2. С. 69–76.

3. Moroz P., Moroz I. Conceptual bases of the research activity in the process of teaching world history at the secondary school. *Український педагогічний журнал*. 2015. №3. С. 102-115.

РЕАНІМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МОЖЛИВОСТЯМИ ГЕОГРАФІЇ

Надтока В. О.,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник відділу навчання географії та економіки,

Інститут педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

Посилення конкуренції в умовах зростаючої глобалізації висуває системі освіти щоразу серйозніші вимоги: 1) забезпечення безперервної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів; 2) рентабельне використання її у постійно змінюваних умовах ринкової економіки; 3) необхідність дати майбутньому працівнику широку освіту, включаючи знання у сфері підприємництва, щодо вирішення кризових ситуацій, маневреності у виборі напряму розвитку виробництва, складання стратегічних планів і відповідного конструювання трудових колективів; 4) навчання кадрів навичкам сприйняття нових знань, що будуть потрібні для виконання конкретної роботи в умовах жорсткої конкурентної боротьби [2]. Досить важливими у цьому плані є підходи, які дозволяють готувати учня (ученицю) до майбутнього життя у суспільстві й подальшої професійної діяльності. На цьому тлі досить суттєвими є питання формування в учнів уміння вчитися протягом усього життя, підприємливості та метапредметних навичок, отриманих завдяки економічній та географічній освіті.

Не останнє місце у формуванні життєвої позиції належить економічній освіті в закладах загальної середньої освіти. На сьогодні економічну складову пропонують реалізувати у географічних курсах через змістову лінію підприємливості та фінансової грамотності. Саме це може допомогти імплемувати економічні компетенції у базову початкову програму через географічні курси. Тому відповідне використання плацдарму географічних курсів може стати не тільки реанімацією економічної свідомості громадян, а й в певній мірі порятунком економічної освіти у масштабах загальноосвітніх навчальних закладів.

Сучасні дослідження показують, що більшість населення України слабо обізнана у питаннях фінансів: дослідженням встановлено, що понад 60% респондентів вважають себе фінансово грамотними, однак лише 22% респондентів змогли дати 5 чи 6 правильних відповідей на 7 простих математичних запитань (розрахунок відсоткових ставок, розподіл бюджету, страхування та інших найпоширеніших фінансових інструментів), без яких неможливо управляти власними фінансами [1]. В курс «Господарство: Україна та світ» у дев'ятому класі найбільш масштабно та ефективно можна імплемувати поняття про ключові економічні процеси та явища, розуміння яких відіграє важливу роль для самореалізації молодшої особи у сучасному суспільстві. Він був обраний із двох причин: з одного боку, він формує уявлення про секторальну структуру економіки, де все більшого значення набувають економічні чинники, а з іншого боку, він охоплює найбільший спектр здобувачів освіти.